

Archeologienota

Wetteren – Brusselsesteenweg 105

Jordi Bruggeman, Liesbeth Coremans en Natasja Reyns

Temse
2016

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2016/12.807/94

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	8
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	8
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	11
2.4	Assessmentrapport	11
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	11
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	18
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	25
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	26
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	27
2.4.6	Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek.....	28
2.4.7	Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek.....	28
3	Bibliografie.....	29
3.1	Publicaties	29
3.2	Websites	29
4	Bijlagen	30
4.1	Archeologische periodes	30
4.2	Plannenlijst	30
4.3	Fotolijst.....	31

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2016J235

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Wetteren, Wetteren, Brusselsesteenweg 105, Kwatrecht

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 112655, 186589
- 112666, 186580
- 112722, 186633
- 112695, 186681

Kadastrale percelen: Wetteren, afdeling 1, sectie G, percelen 940M3, 940N3 en 941T4

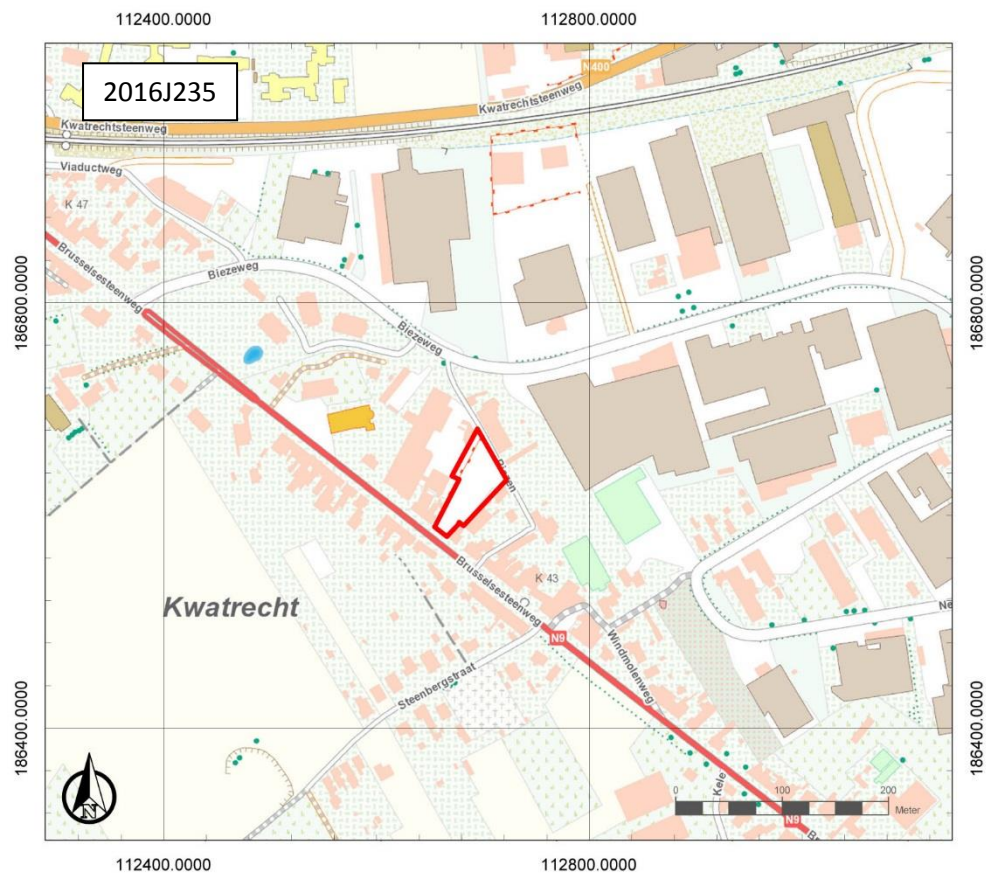
Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood
(http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 3024 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

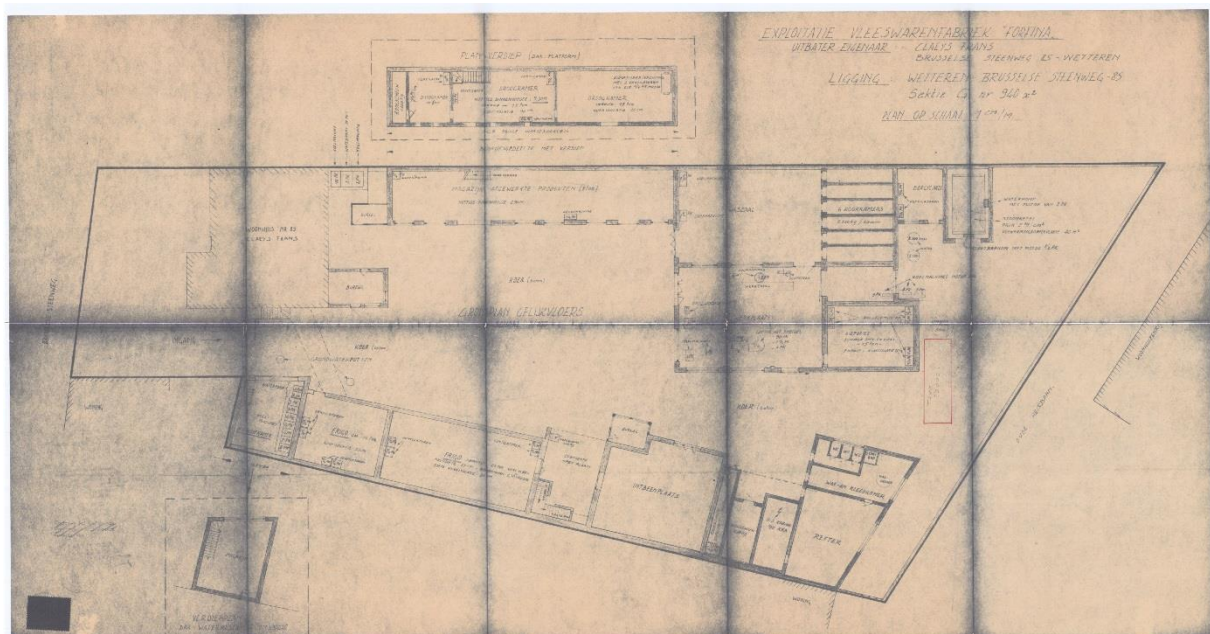
Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 14/10/2016-25/10/2016

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, windmolens

Verstoorde zones: De bebouwing, een villa met op het achterliggend terrein een vleesverwerkend bedrijf, werd in 2005 gesloopt (Figuur 4). Een groot deel van het bedrijf was onderkelderd. De kelders (Figuur 3), evenals de aanwezige mazouttanks werden verwijderd.

Figuur 3: Kaart met aanduiding van gekende verstoorde zones (blauwe arcering)

Figuur 4: Grondplan van de bebouwing die gesloopt werd op het terrein

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de aanleg van een gepland sociaal nieuwbouwproject ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

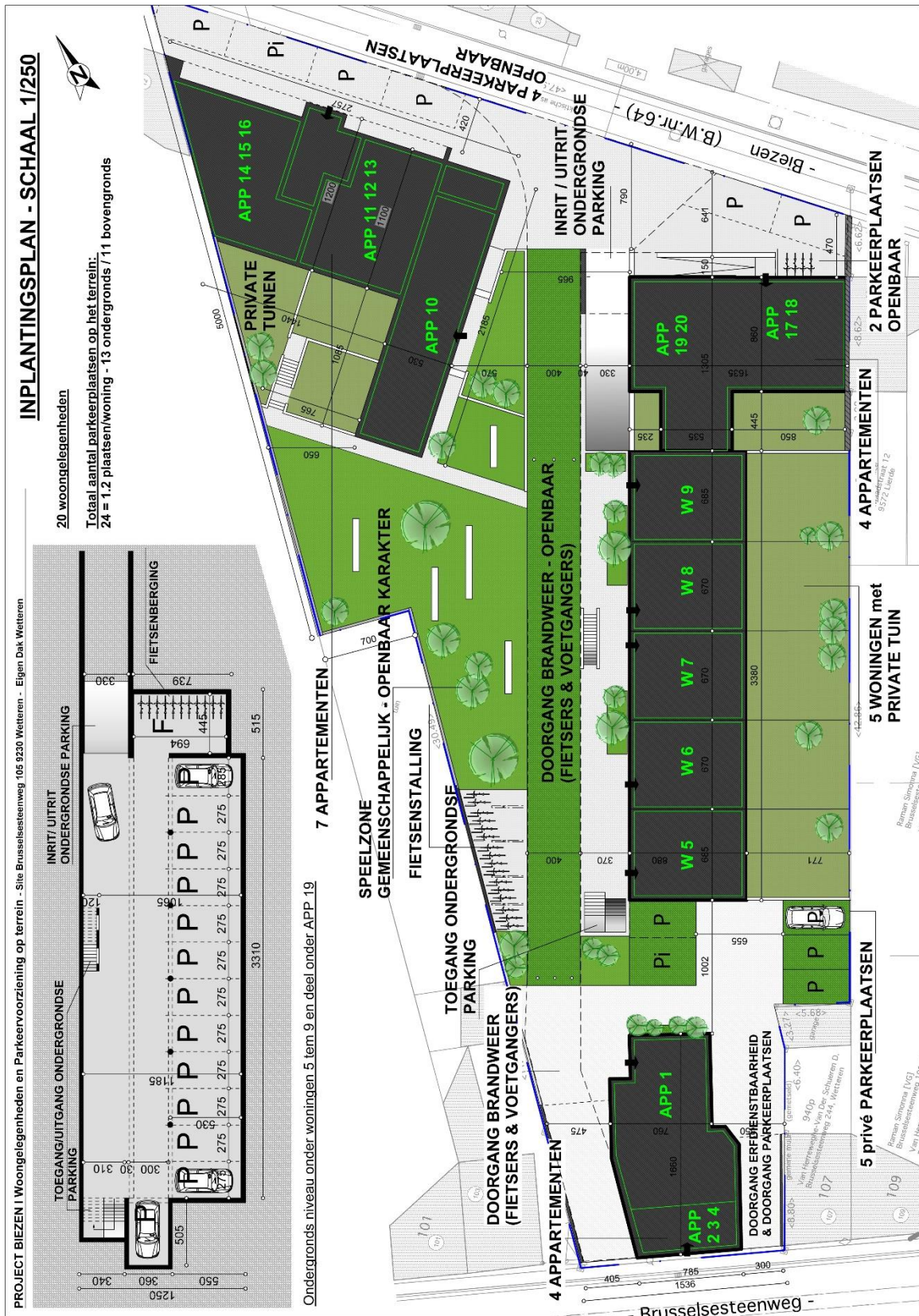
Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

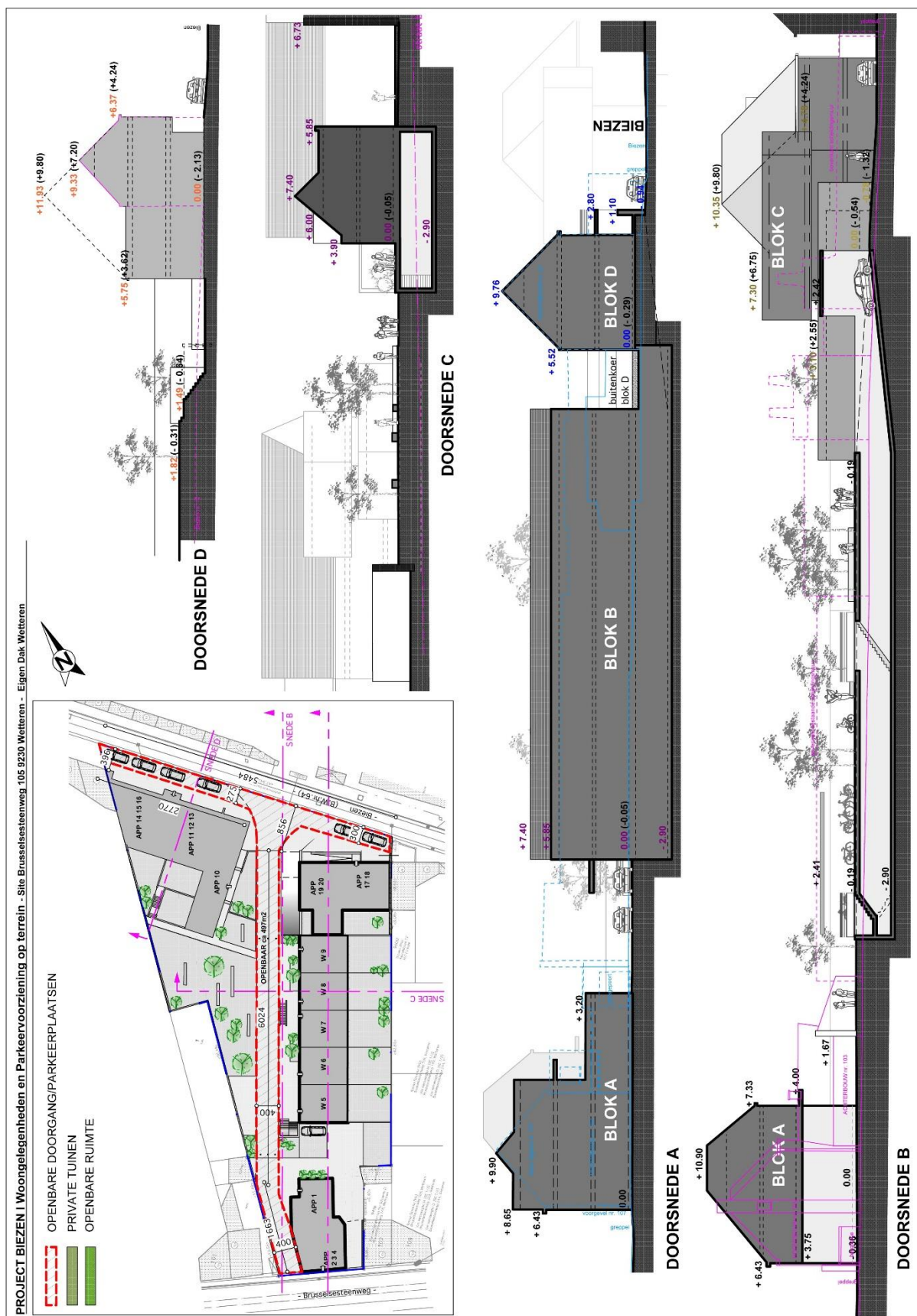
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Ter hoogte van het onderzoeksterrein wordt een sociaal nieuwbouwproject gepland. Dit zal bestaan uit 15 appartementen, vijf grondgebonden woningen en 13 ondergrondse parkeerplaatsen. De ondergrondse parking wordt ingezet tot op een diepte van 2,90 m. Centraal op het terrein wordt een doorgang voorzien voor brandweer, fietsers en voetgangers. Verder vindt ook omgevingsaanleg plaats. Het bodemverzet bedraagt circa 3000 m². De geplande bodemingrepen hebben een verschillende verstoringsdiepte, die op dit moment nog niet voor alle geplande ingrepen vastligt. Verder dient in het kader van de geplande werken rekening gehouden te worden met de invloed van compactie.

Figuur 6: Doorsnedes (Eigen Dak Wetteren)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden (zie 2.4.2). Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met het plan van de nieuwe calzeijde van Ghendt tot Oordegem, de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, de Atlas der Buurtwegen en de Atlas cadastral parcellaire van Popp worden vier momentopnames bekeken, namelijk 1704, 1771-1778, 1841 en 1842-1879, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief.

Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

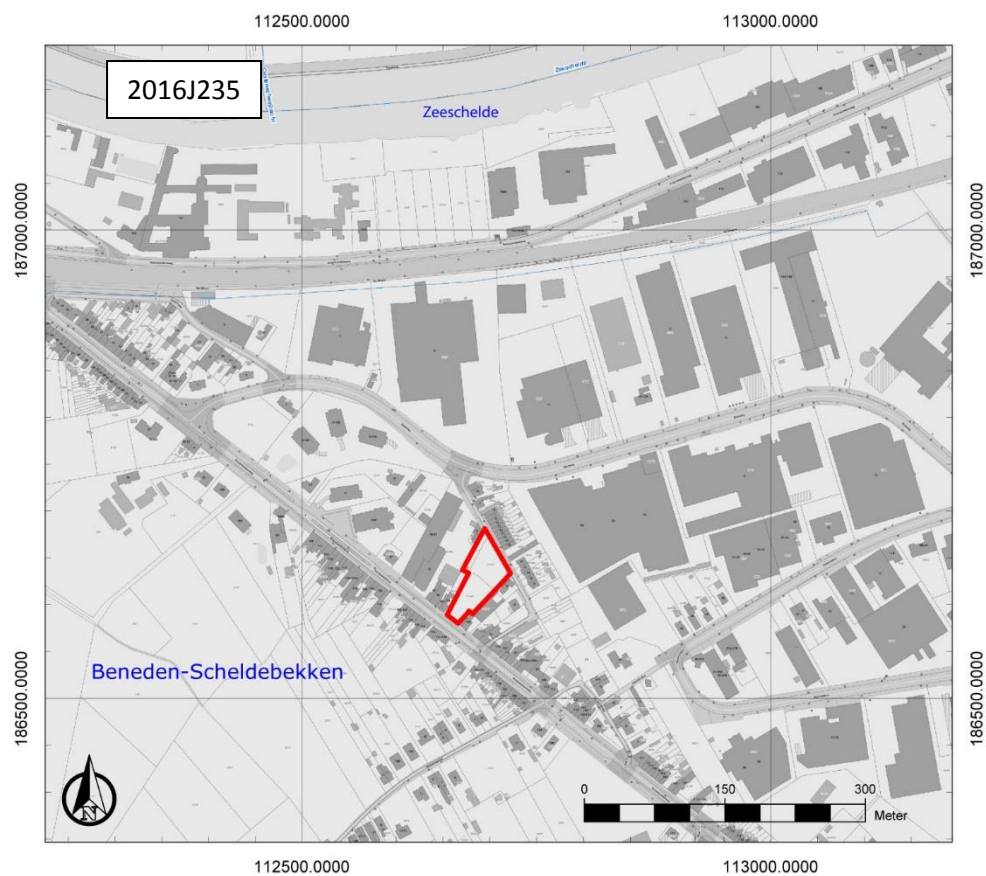
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

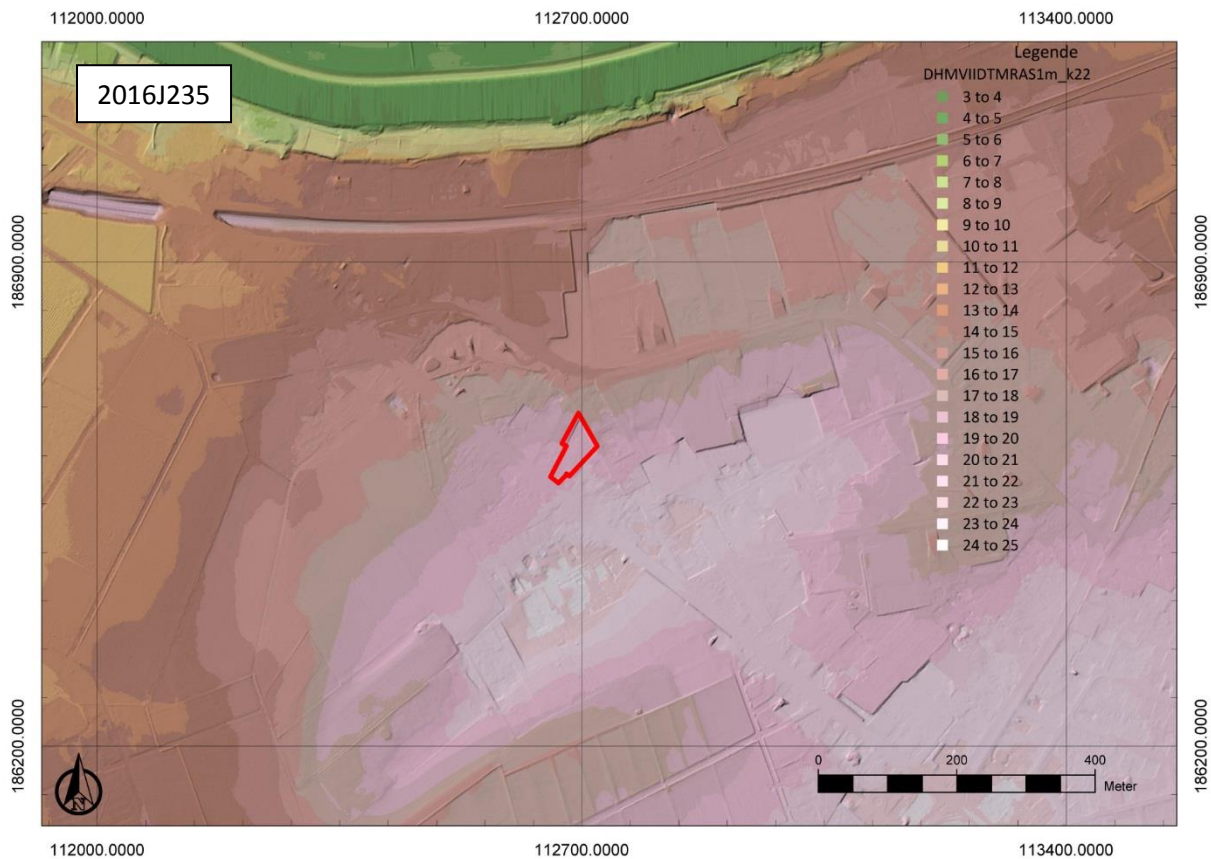
Het onderzoeksgebied situeert zich in het gehucht Kwatrecht, ten zuidwesten van de kern van Wetteren. Het wordt begrensd door de Brusselsesteenweg in het zuidwesten en door Biezen in het noordoosten. Ten zuiden van het onderzoeksgebied, aan de overzijde van de Brusselsesteenweg is de Steenbergstraat gelegen. Het onderzoeksgebied ligt volgens het gewestplan in woongebieden. Op hydrografisch vlak situeert het terrein zich binnen het Beneden-Scheldebekken. Ten noorden loopt de Zeeschelde (Figuur 8).

Figuur 7: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 8: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://www.geopunt.be/>)

Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

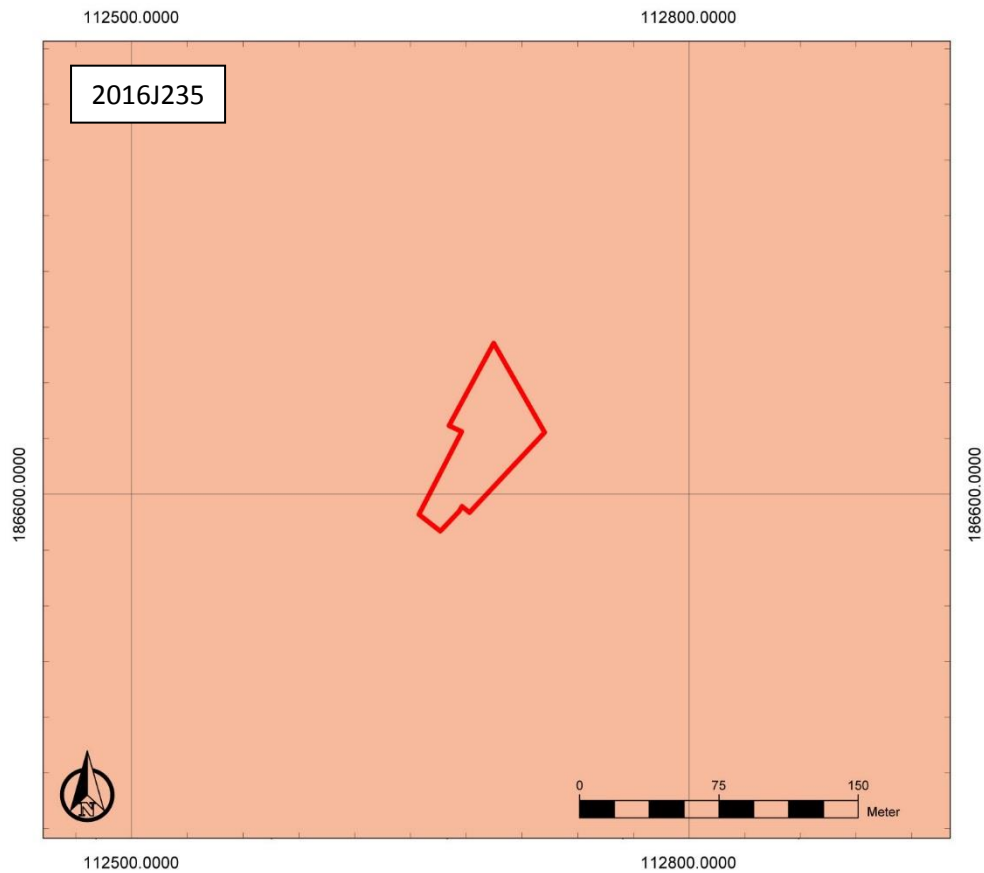

Figuur 10: Hoogteverloop van noord naar zuid op het terrein (<http://www.geopunt.be/>)

Het onderzoeksgebied bevindt zich in het Schelde - Dender Interfluvium. Tussen Dender en Schelde strekt zich een groot heuvel landschap uit. De noordelijke helling is vrij gelijkmatig en stijgt van +10 m TAW tot boven +65 m TAW. Deze noordelijke hellingsvoet van het interfluvium wordt beschouwd als het pediment vlak van Wetteren. Het Interfluvium bestaat uit consequent noordoost-zuidwest gerichte tertiaire getuigenheuvels. De grote interfluviale hoogten worden onderverdeeld door vier grote beekinterfluvia. Het terrein situeert zich ter hoogte van het beekinterfluvium tussen de Molenbeek van Melle en de Molenbeek van Wetteren.³ Het onderzoeksgebied ligt op de noordwestelijke flank van een noordoost-zuidwest georiënteerde heuvel (Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied) op een hoogte van ca. 17,6 m tot 19,8 m TAW (Figuur 10). Het terrein helt sterk af naar het noorden toe, waar de Zeeschelde stroomt.

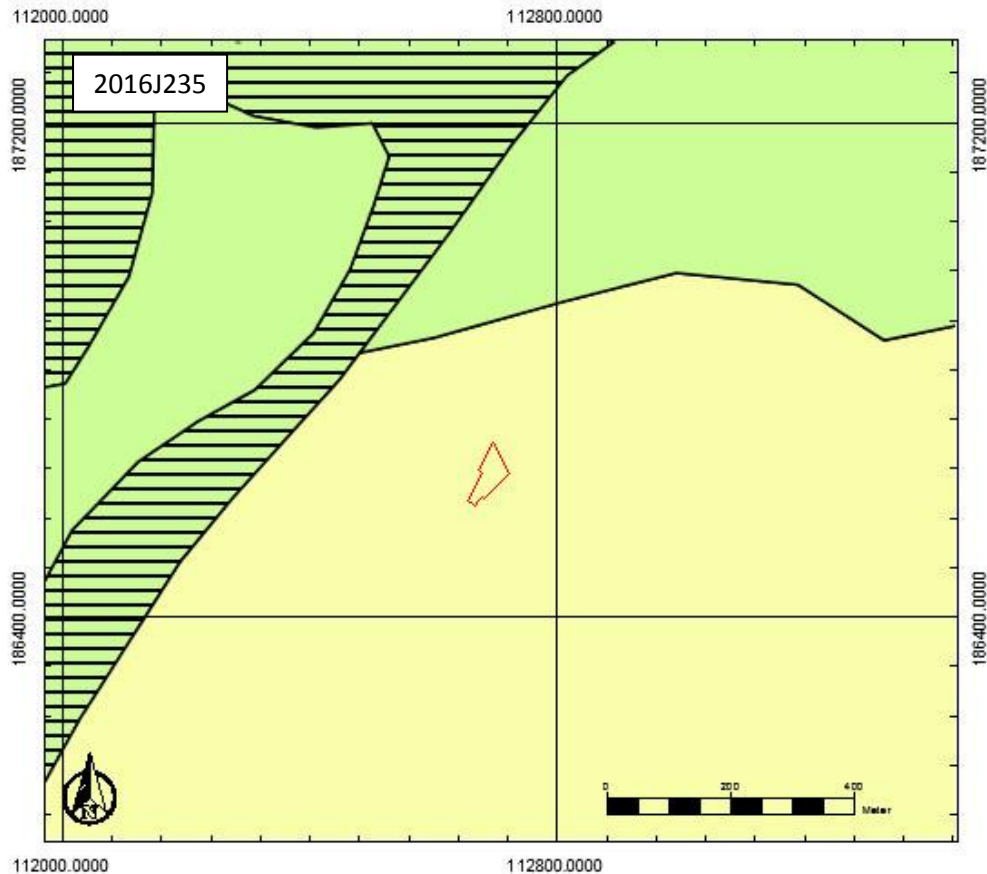
³ Vermeire /De Moor/Adams 1999, 8

De tertiaire ondergrond (Figuur 11) bestaat uit het Lid van Vlierzele, dat bestaat uit groen tot grijsgroen fijn zand, soms kleihoudend, met plaatselijk dunne zandsteenbankjes, glauconiethoudend en glimmerhoudend is.⁴

Figuur 11: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied. Groen: Lid van Antwerpen (www.geopunt.be)

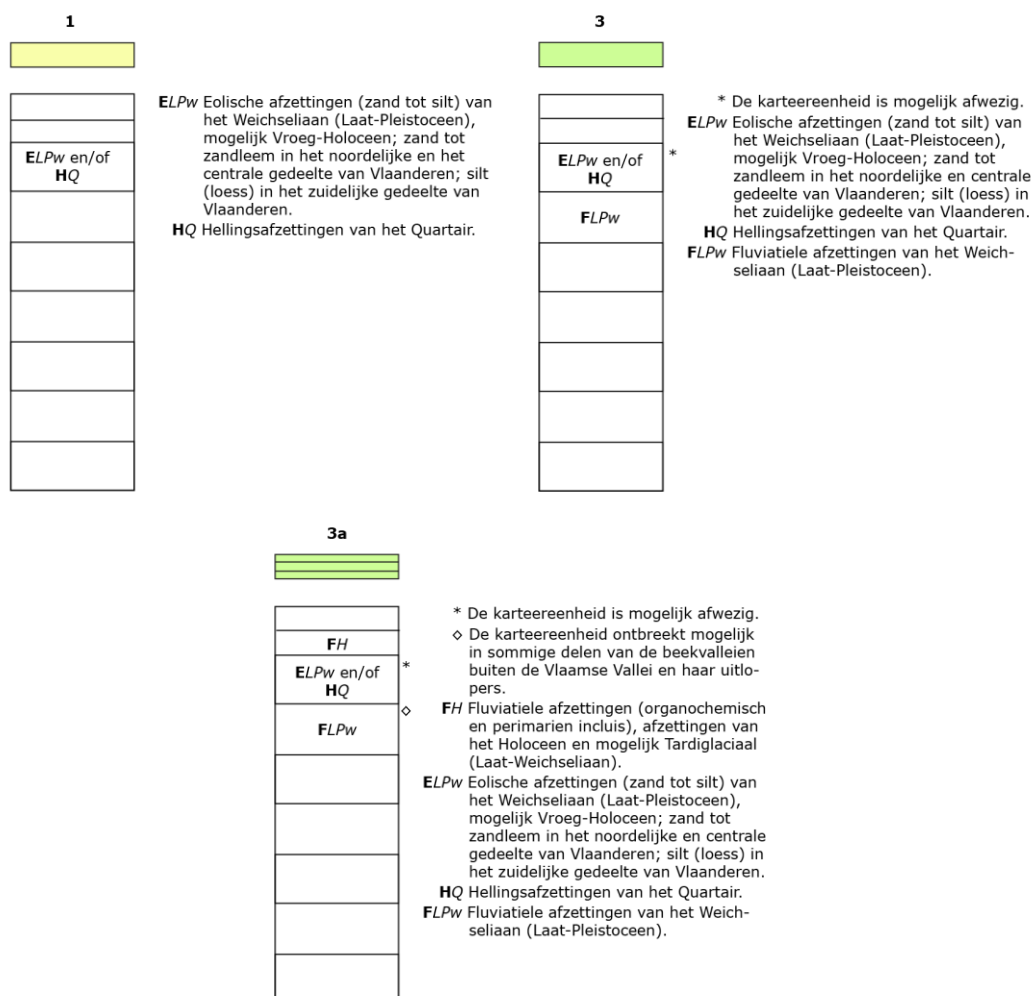
⁴ www.geopunt.be/kaart

Figuur 12: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De quartairgeologische kaart (Figuur 12) geeft aan dat zich binnen het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holoceen bevinden, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Ten noorden en ten westen bevinden zich daaronder nog fluviaal afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).⁵ Ten westen zijn gearceerd ook nog jongere fluviaal afzettingen aangegeven. Deze dateren uit het Holoceen of het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).

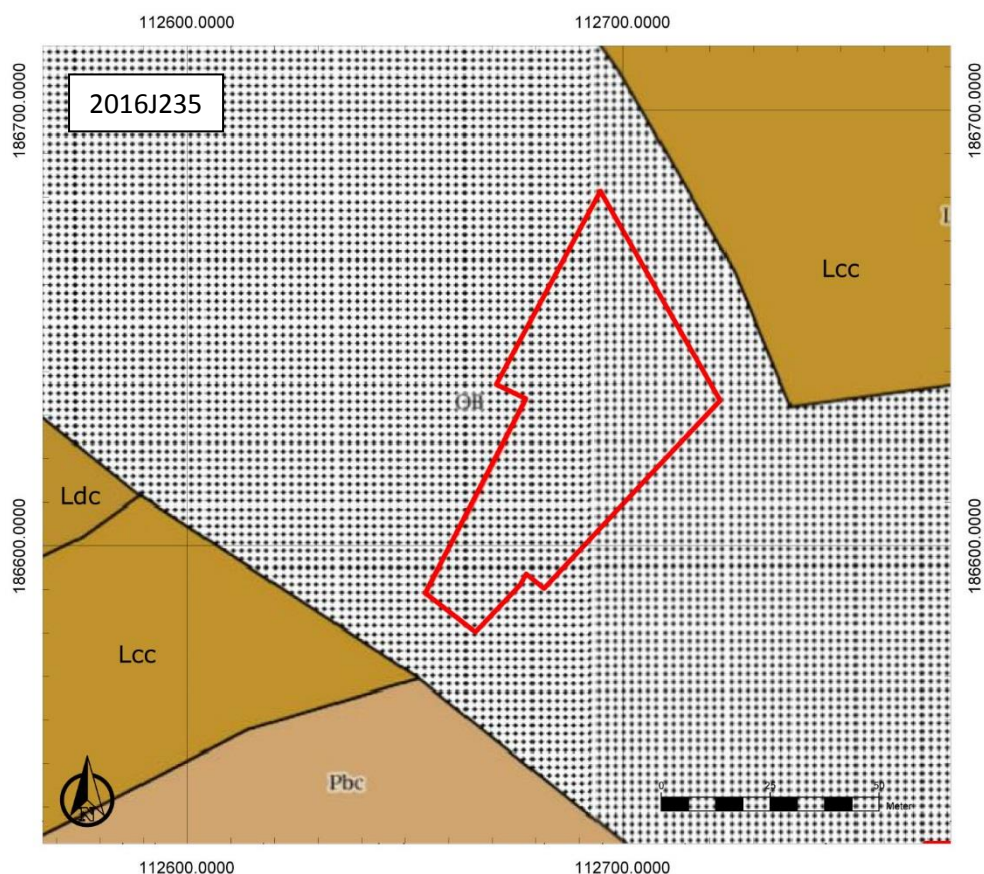
⁵ www.geopunt.be/kaart

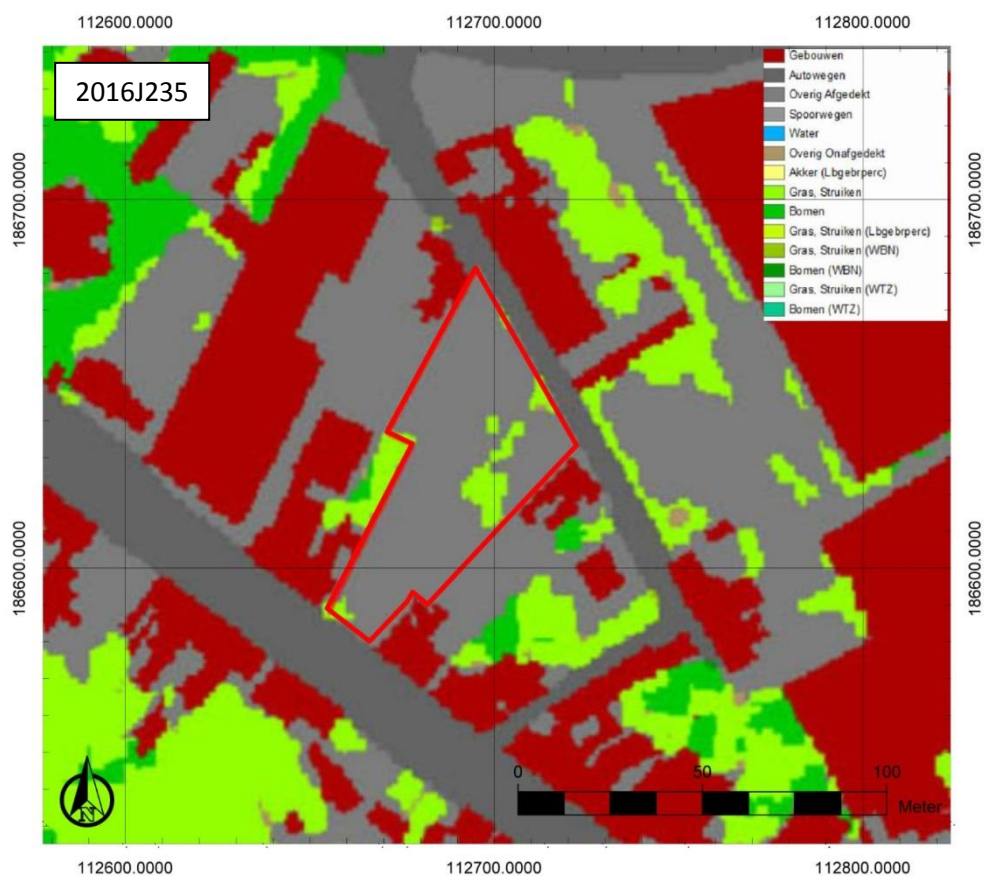
Figuur 13: Legende Quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 14) toont dat het onderzoeksgebied volledig binnen bebouwde zones gelegen is. Ten noordoosten en ten zuidwesten van het terrein doet zich de bodemserie Lcc voor. Dit is een matig droge zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Ten zuiden wordt de bodem gekenmerkt door een droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont.

Het terrein is grotendeels afgedekt. Plaatselijk zijn gras en struiken aanwezig (Figuur 15). Vandaag de dag is echter het grootste deel van het terrein begroeid met gras (Figuur 7).

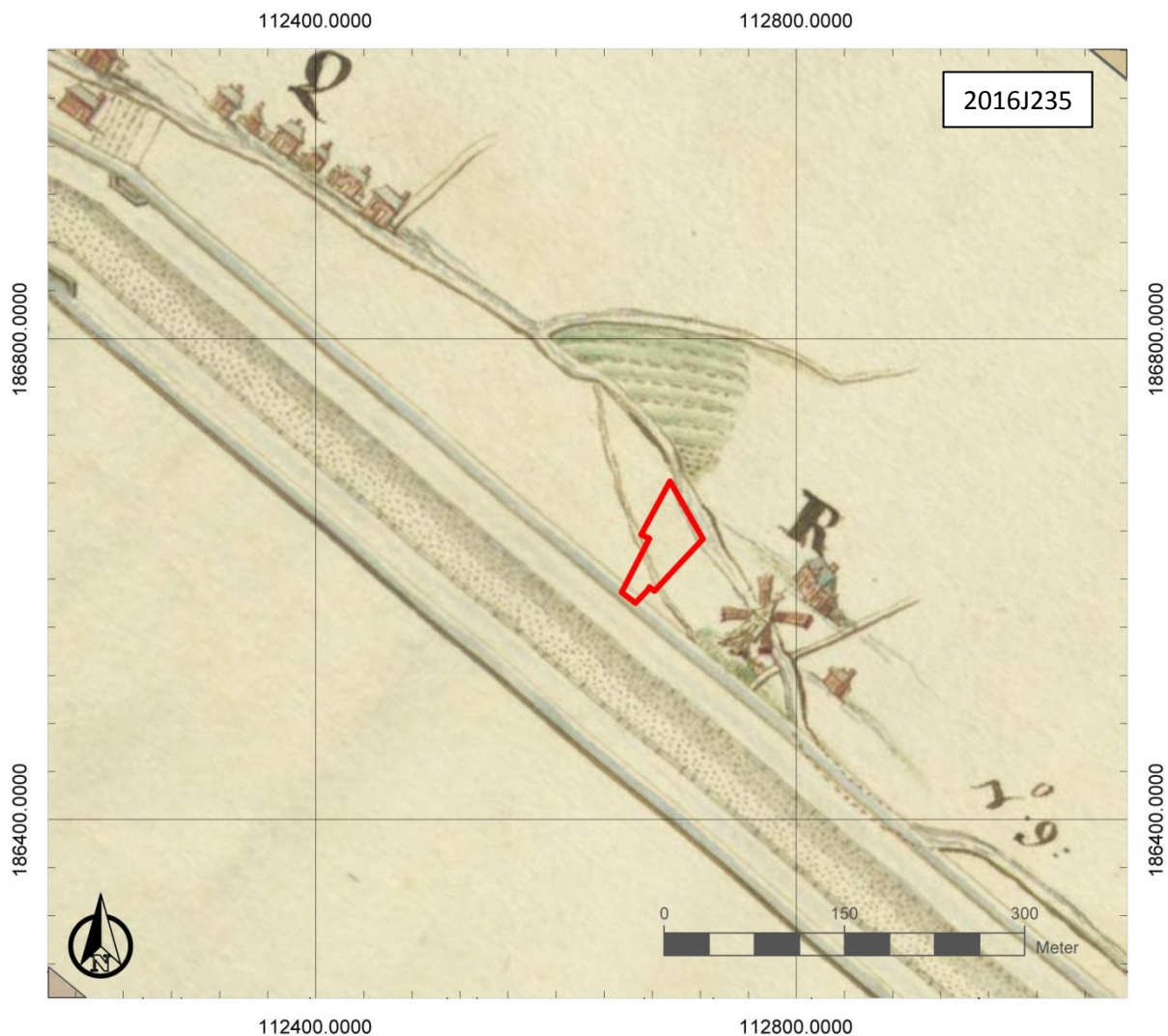
Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 15: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Zoals hoger vermeld, ligt het onderzoeksgebied in het gehucht Kwatrecht. Het 'Kasteel van Kwatrecht' kent reeds een eerste vermelding in 1408.⁶ Het onderzoeksgebied is gelegen langsheen de Brusselsesteenweg, een steenweg van Gent naar Brussel. Het gaat om een oude heirbaan rechtgetrokken en gekasseid in 1708. Na de oprichting van de parochie Kwatrecht werden aan de Brusselsesteenweg een parochiekerk en een pastorie gebouwd.⁷ De parochie van Kwatrecht gaat ongeveer een eeuw terug. In 1910 werd de bouw voltooid van de Heilig Hartkerk, die werd ingewijd in 1912.⁸ De pastorie van de Heilig Hartparochie werd gebouwd in 1913-14, naast de nieuwe parochiekerk van Kwatrecht.⁹

Figuur 16: Plan van de nieuwe calzeijde van Ghendt tot Oordegem". Plan van de nieuwe weg van Gent naar Oordegem, opgemaakt in opdracht van de Staten van Vlaanderen. 14 mei 1704 (www.cartesius.be)

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Kasteel de Bueren en aanhorigheden, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/36262> (geraadpleegd op 21 oktober 2016).

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Brusselsesteenweg, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125434> (geraadpleegd op 21 oktober 2016).

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Heilig Hartkerk, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/84879> (geraadpleegd op 21 oktober 2016).

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Pastorie van de Heilig Hartparochie, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/84880> (geraadpleegd op 21 oktober 2016).

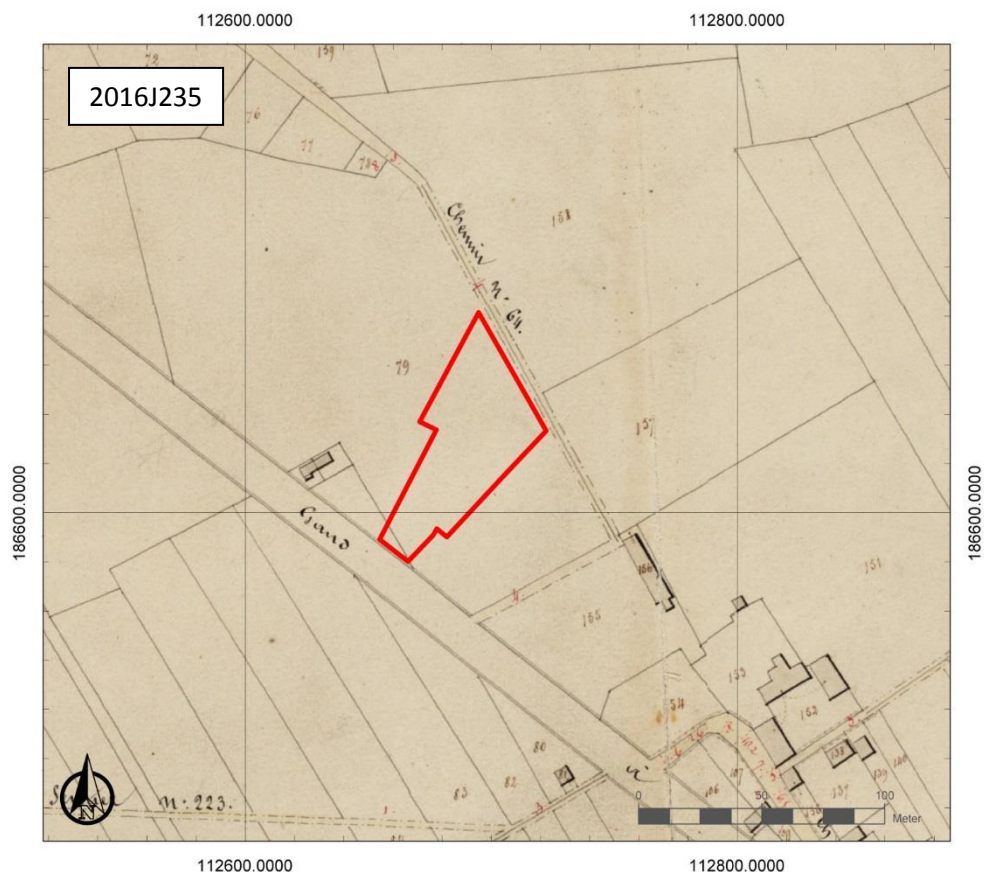
Biezen, gelegen ten noordoosten van het onderzoeksgebied, is een afbuigende straat gevat tussen de Brusselse- en de Kwatrechtsteenweg. Ze volgt het tracé van de heirbaan van Gent naar Brussel. Op oude kaarten is ze gekend als "Ouden Heirweg" en "Oude Heirbaan", verwijzend naar dit vroegere tracé.¹⁰ In het kader van de rechtekking van de steenweg (de nieuwe calzeijde van Ghendt tot Oordegem) werd in 1704 een kaart opgemaakt. Deze kaart toont geen bebouwing ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 16). Het doel van deze kaart was echter niet om bebouwing weer te geven, maar eerder om de voornaamste bebouwing ter situering mee te geven. De afwezigheid van bebouwing ter hoogte van het onderzoeksgebied hoeft dus niet te wijzen op de effectieve afwezigheid ervan. Doorheen het onderzoeksgebied loopt een (voet)weg die de Meulen Van Quattrecht (R) verbindt met de oude Steenweg. Linksboven is het centrum van Kwatrecht (Q) aangegeven. De oude steenweg wordt omschreven als ouden Erwegh.

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden uit 1771-1778 (Figuur 17) toont hoe het onderzoeksgebied grenst aan de Brusselsesteenweg in het zuidwesten. Het terrein beslaat delen van twee verschillende percelen, beide ingericht als akkerland. Het onderzoeksgebied sluit aan bij vermoedelijke bijgebouwen (schuren?) van de molen van Kwatrecht (zie ook 2.4.3). Biezen, het oude tracé van de Brusselsesteenweg is niet weergegeven, hoewel deze een halve eeuw voordien nog de hoofdweg was. Op jongere kaarten en zelfs op heden, is deze weg er wel.

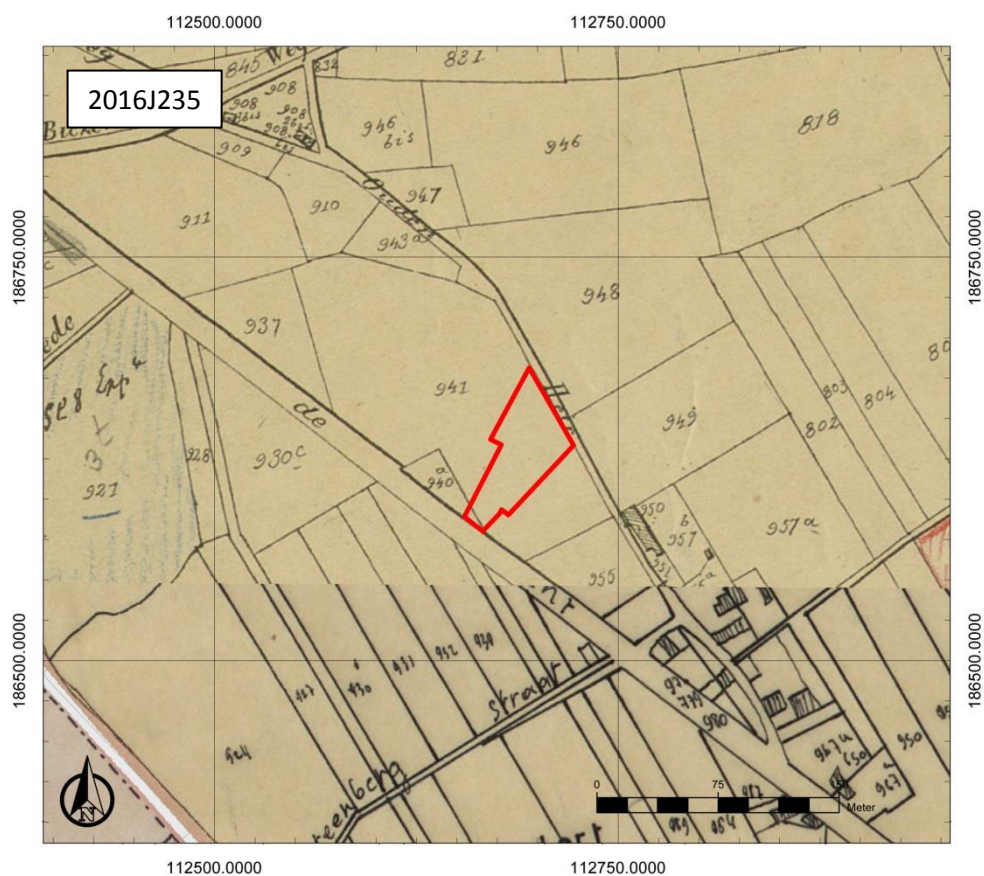

Figuur 17: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

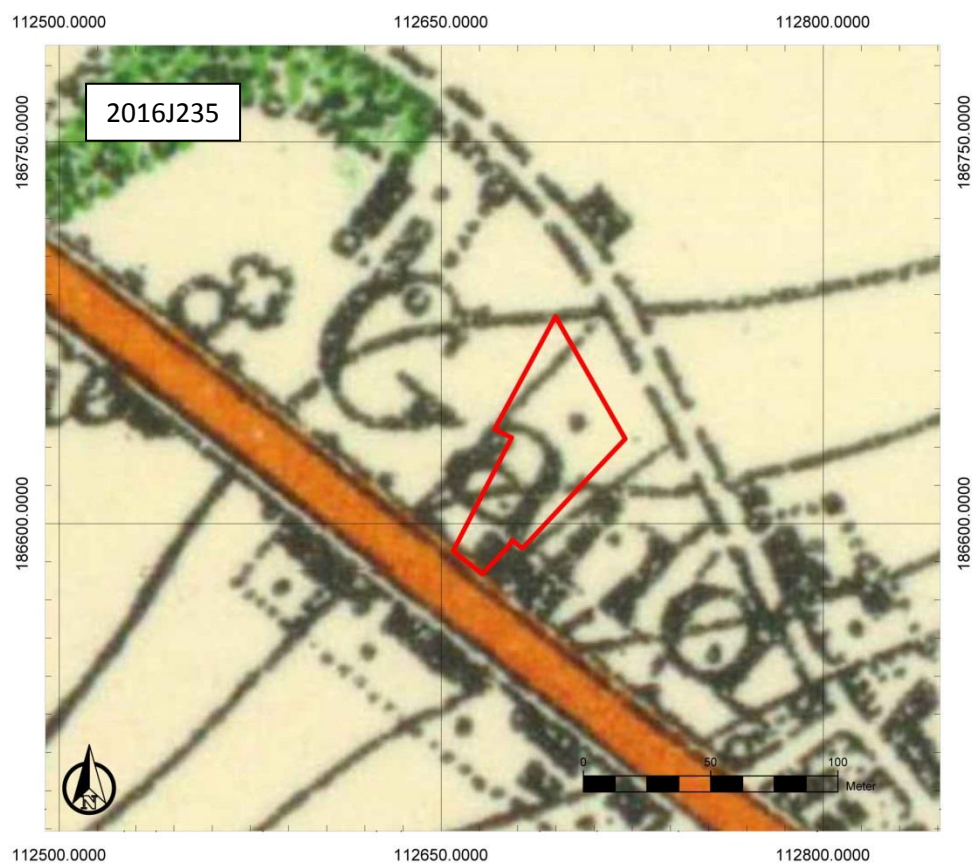
¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Biezen, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125433> (geraadpleegd op 21 oktober 2016).

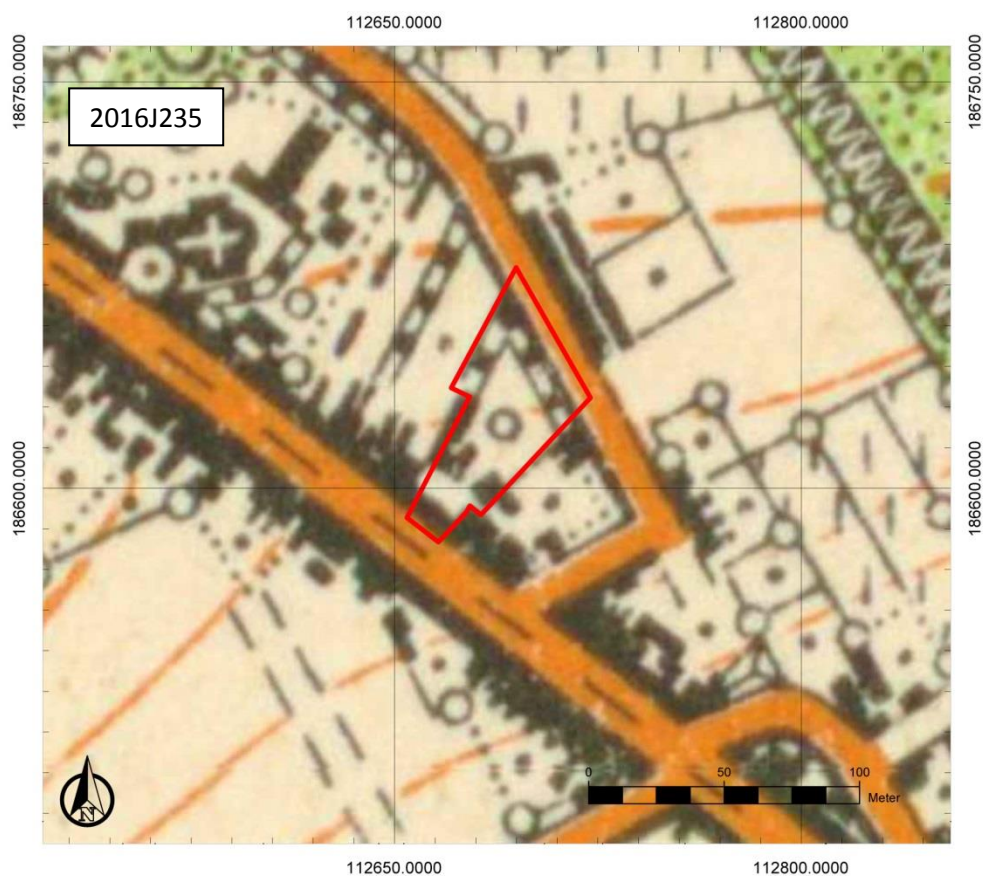
Figuur 18: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://www.geopunt.be/kaart>)

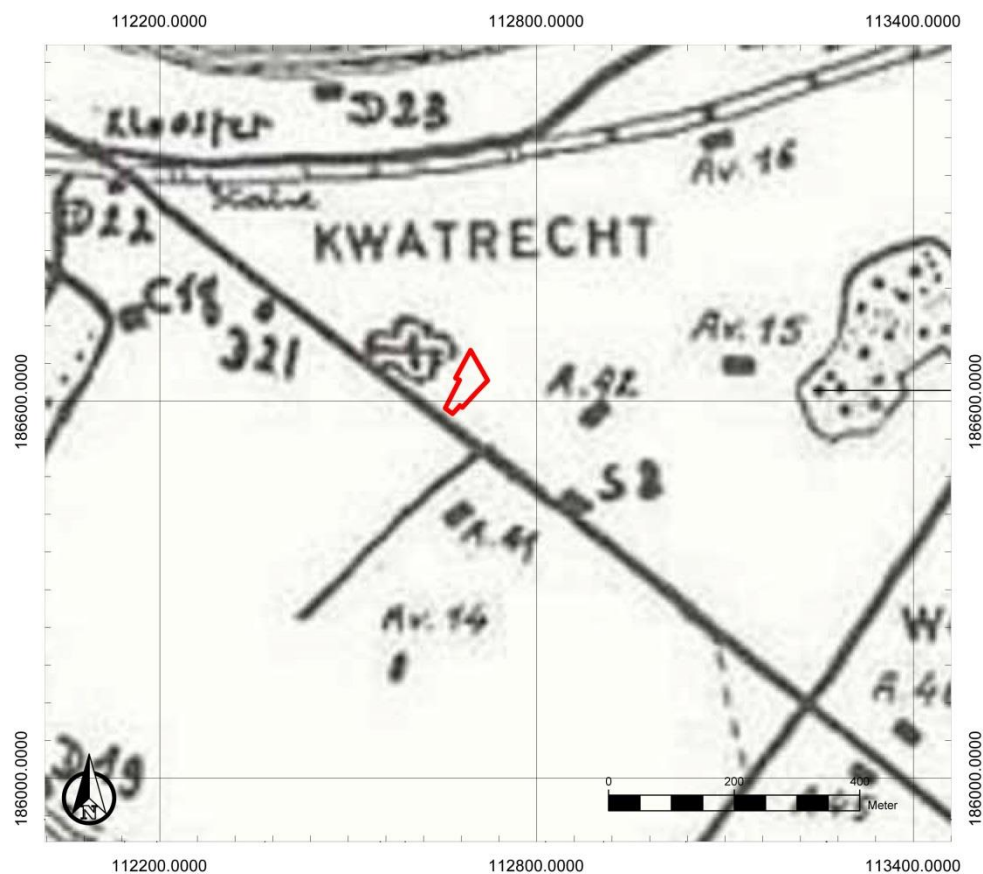
Figuur 20: Oosterzele 22 / 6. 01-01-1910 (www.cartesius.be)

Figuur 21: Oosterzele 22 / 6. 01-01-1937 (www.cartesius.be)

De Atlas der Buurtwegen uit 1841 (Figuur 18) toont geen bebouwing binnen het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied is ingesloten door Biezen en de Brusselsesteenweg. Een gelijkaardig beeld is te zien op de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) (Figuur 19). Op een topografische kaart van 1910 is voor het eerst bebouwing zichtbaar binnen het onderzoeksgebied (Figuur 20). Deze is nog erg beperkt en situeert zich in het zuidoosten, langs de Brusselsesteenweg. In 1937 is de volledige zuidwestrand tegen de Brusselsesteenweg bebouwd. Quasi de volledige noordwest- en noordostrand van het terrein is bebouwd (Figuur 21). De oudere topografische kaarten (1863, 1879 en 1893) geven geen bebouwing weer en de situatie sluit aan bij de Popp-kaart. Omwille daarvan zijn ze niet afgebeeld.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Katrecht het toneel van zware gevechten. Op 21 augustus 1914 verschenen in Wetteren de eerste voorwachten van de Duitsers. De linkeroever van de Schelde (kant van Wetteren) bleef echter voorlopig onbezet. De Belgische generaal Clooten kreeg de opdracht deze oever te bezetten en te verdedigen. Op 7 september vielen de Duitsers binnen in Kwatrecht. In de nacht van 6 op 7 oktober werd de Antwerpse vesting verlaten en trokken de Belgische troepen zich terug achter de IJzer. Daarvoor moest men de Duitse overmacht een halt proberen toe te roepen in het gebied tussen de Leie en de Schelde. In dit kader is Kwatrecht opnieuw het toneel van een hevige strijd.¹¹

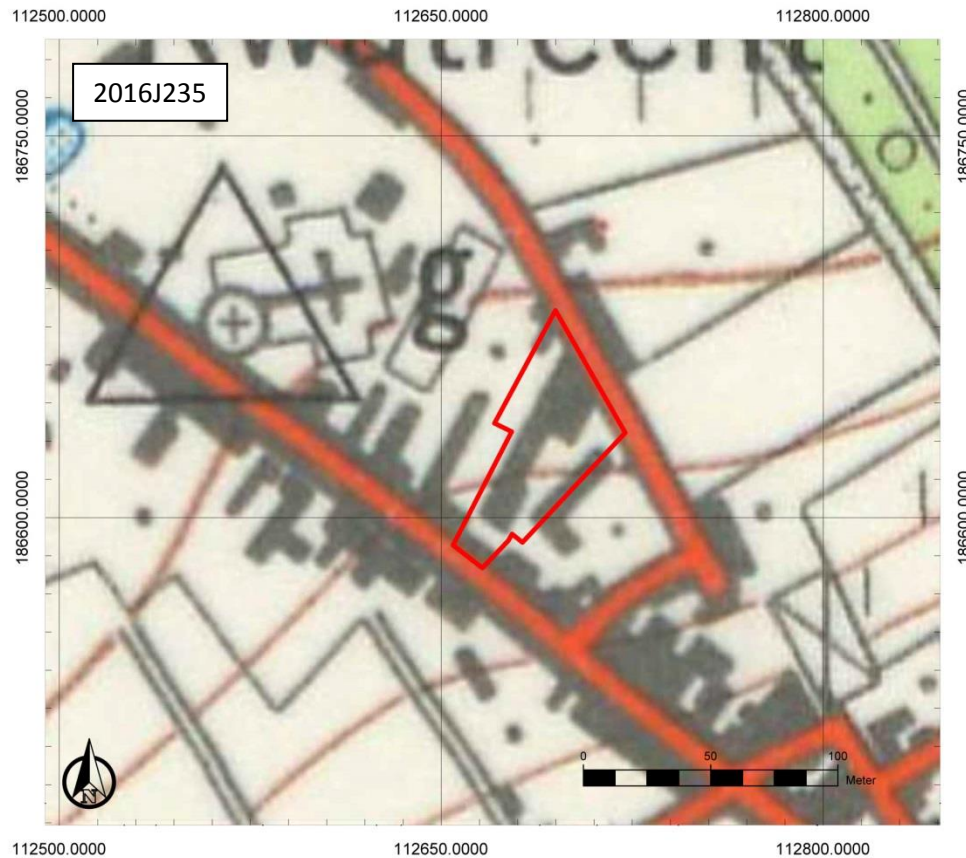

Figuur 22: Bunkerkarten. Detailkaartje van Wetteren-Melle (www.bunkergordel.be)

In 1928 werd het idee opgeworpen voor de bouw van het Bruggenhoofd Gent als nieuw Reduit National. In deze plannen was nog geen sprake van een bunkerlinie, maar wel van een reeks grote forten met daarbij een aantal overstromingsgebieden. De originele plannen voor de bouw van de

¹¹ <http://www.bunkergordel.be/14.006%20Kerkhof%20Kwatrecht%201914.htm>

forten waren intern op veel tegenstand gestoten omdat ze een grote waardevermindering op de gronden met zich zouden meebrengen. Meer dan bij het onteigenen omwille van de bouw van kleinere bunkers. Daarom viel de uiteindelijke keuze op een bunkergordel. Het doel van Bruggenhoofd Gent was naast Reduit National in eerste instantie de verdediging van Gent en zo onrechtstreeks, maar veel belangrijker, de bescherming van Antwerpen. De volledige bouw moet afgewerkt geweest zijn eind 1936, begin 1937. Er zijn geen bunkers gesitueerd ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 22). In mei 1940 is in Kwatrecht een driedaagse veldslag uitgevochten, waarbij de Duitse invaller werd tegengehouden door een lange reeks bunkers (tot in Deinze). De veldslag vormde een deel van de Achttiendaagse Veldtocht.¹²

Figuur 23: 22/5 - 6 Gavere - Oosterzele. 1-1-1966 (www.cartesius.be)

Vanaf 1966 is het onderzoeksgebied grotendeels volgebouwd. Een groot gebouw sluit aan bij Biezen (Figuur 23). Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 24) toont eveneens heel wat bebouwing. Deze komt overeen met de luchtfoto van 2000-2003, die dateert van enkele jaren voor de sloop van de aanwezige gebouwen (Figuur 25).

¹² <http://www.bunkergordel.be>

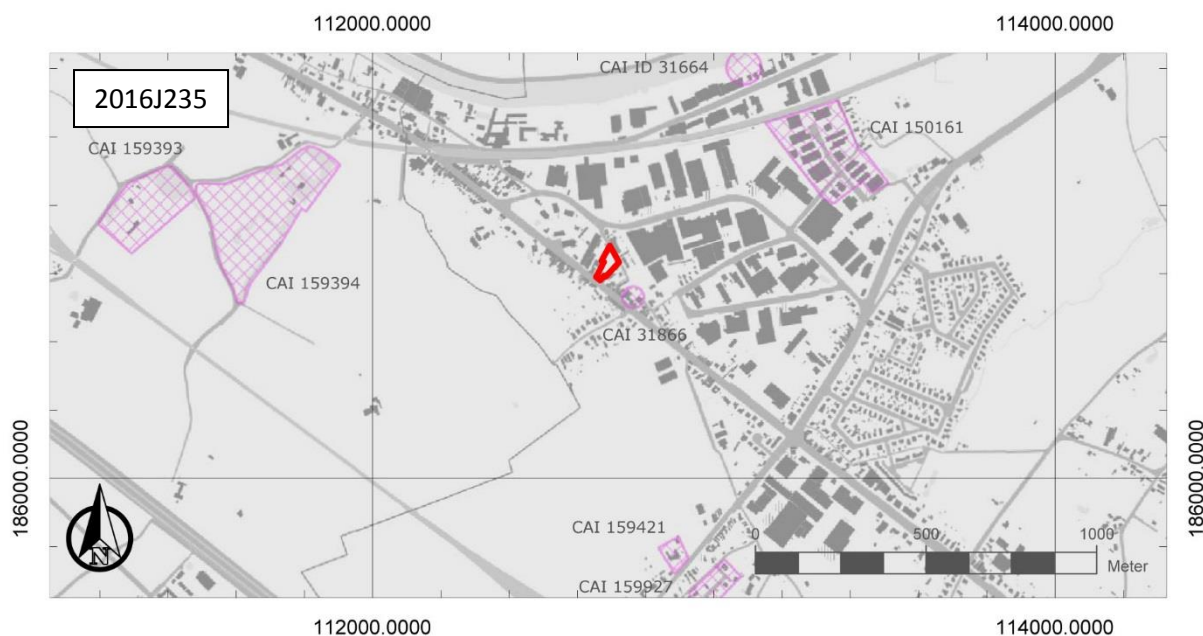
Figuur 24: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 25: Luchtfoto uit 2000-2003 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

In de buurt van het onderzoeksgebied zijn enkele gekende archeologische waarden gelegen. Ze kunnen inzicht bieden in het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied (Figuur 26). De oudste vondst in de omgeving van het onderzoeksgebied werd aangetroffen aan de rand van de linker Schelde-oever, ten noordoosten van het onderzoeksgebied (CAI ID 31664). Het betreft een bewerkte, uit vier delen samengestelde keisteen die kan toegeschreven worden aan steentijd.¹³

Figuur 26: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>)

Andere archeologische waarden in de omgeving zijn toe te schrijven aan de late middeleeuwen. Ten westen bevinden zich twee locaties. De kasteelsite van 'Kasteel de Bueren' of 'Kasteel van Kwatrecht' (CAI ID 159394) kent reeds een eerste vermelding in 1408 (zie ook 2.4.2). Het kasteeldomein wordt grotendeels omsloten door walgrachten en paalt in het zuidwesten aan het omgrachte kasteel van de vroege heerlijkheid 'Te Chambre'.¹⁴ Het goed van 'Hof ter Camere' of 'Hof te Chambre' (CAI ID 159393) werd voor het eerst vermeld in 1429 als eigendom van Lodewijk van den Hole. In oorsprong is de site mogelijk nog ouder.¹⁵ Ten zuiden van het onderzoeksgebied bevindt zich een derde site met walgracht (CAI ID 159421). De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden vormt een *terminus ante quem* voor de datering van het Koninckxhof. Mogelijk gaat de site terug tot de late middeleeuwen.¹⁶ Een andere cartografische indicator situeert zich op locatie CAI ID 31866. Hier werd de molen van Kwatrecht geconstateerd, die ten laatste aan de 18de eeuw kan toegeschreven worden.¹⁷

Locaties CAI ID 150161 en CAI ID 159927 leverden zowel sporen uit de middeleeuwen als uit de nieuwe tijd op. Ter hoogte van de Koedreef (CAI ID 150161) kwam een gracht uit de middeleeuwen

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31664, Kwatrecht (geraadpleegd op 20 oktober 2016)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159394, Kasteel de Bueren (geraadpleegd op 20 oktober 2016)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159393, Hof ter Camere (geraadpleegd op 20 oktober 2016)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159421, Koninckxhof (geraadpleegd op 20 oktober 2016)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31866, Windmolenstraat/Moulin de Kwatrecht (geraadpleegd op 20 oktober 2016)

aan het licht en werden tal van obussen uit WO I gevonden.¹⁸ Ter hoogte van de Gijzenzelestraat 1 (CAI ID 159927) werd een greppel blootgelegd dat een aardewerkfragment bevatte van een kogelpot. Daarnaast werden er ook perceelsgreppels en aardewerk aangetroffen uit de nieuwe tijd. Deze laatste site leverde eveneens sporen op uit een onbepaalde periode. Het betreft enkele paalkuilen, enkele mergelkuilen en ploegsporen.¹⁹

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

In de omgeving van het onderzoeksgebied werden archeologische waarden vastgesteld die te plaatsen zijn in de steentijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Ook zijn resten uit WO I vastgesteld en bevinden er zich bunkers in de omgeving die gefunctioneerd hebben in WO II. De vondst uit de steentijd bevindt zich in een andere landschappelijke situatie nabij de Schelde en heeft bijgevolg weinig zeggingskracht met betrekking tot het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. De archeologische sporen in de omgeving die aan de middeleeuwen kunnen toegewezen worden, bestaan uitsluitend uit (perceels)grachten en sites met walgracht die zeker teruggaan, tot in de 15de eeuw, maar mogelijk nog ouder zijn.

Historisch kaartmateriaal maakt duidelijk dat er ten zuidoosten van het onderzoeksgebied een molen gesitueerd is. De molen van Kwatrecht gaat op basis van cartografische bronnen minstens terug tot de vroege 18de eeuw. Er lijkt een weg over het terrein te hebben gelopen naar de molen, minstens in de vroege 18de eeuw. De archeologische waarden in de omgeving benadrukken vooral het archeologisch potentieel voor de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Dit wil echter niet zeggen dat het onderzoeksgebied enkel archeologisch potentieel voor de middeleeuwen. De gunstige ligging op de noordflank van een heuvel maakt dat het terrein ook potentieel heeft op de aanwezigheid van bijvoorbeeld bewoningssporen uit de metaaltijden of de Romeinse tijd.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Tot het einde van de 19de eeuw of het begin van de 20ste eeuw was het onderzoeksgebied, afgaande op de historische kaarten, onbebouwd en in gebruik als akkerland. Het terrein situeert zich in het Schelde - Dender Interfluvium, een groot heuvellandschap tussen Dender en Schelde. Het situeert zich ter hoogte van het beekinterfluvium tussen de Molenbeek van Melle en de Molenbeek van Wetteren. Het onderzoeksgebied ligt op de noordwestelijke flank van een noordoost-zuidwest georiënteerde heuvel.

De 20ste-eeuwse bebouwing is aanvankelijk nog beperkt en enkel gesitueerd langs de Brusselsesteenweg. Vanaf de topografische kaart van 1966 kan gezien worden dat het onderzoeksgebied voor een groot deel bebouwd is (Figuur 27). De kans is groot dat ten gevolge van de intensieve bebouwing een groot deel van het bodemarchief is aangetast of verdwenen. Dit is wellicht ook het geval ter hoogte van de tot voor kort aanwezige kelders (Figuur 3).

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150161, Koedreef (geraadpleegd op 20 oktober 2016)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159927, Gijzenzelestraat 1 (geraadpleegd op 20 oktober 2016)

**Figuur 27: Synthesekaart met aanduiding van de bebouwing op het terrein in het verleden.
De arcering geeft gekende, uitgebroken kelders weer**

Wat is de impact van de geplande werken?

Ter hoogte van het onderzoeksterrein wordt een sociaal nieuwbouwproject gepland. Dit zal bestaan uit 15 appartementen, vijf grondgebonden woningen en 13 ondergrondse parkeerplaatsen. De geplande bodemingrepen hebben een verschillende verstoringdiepte, tot 2,90 m diepte, die op dit moment nog niet voor alle geplande ingrepen vastligt. Verder dient in het kader van de geplande werken rekening gehouden te worden met de invloed van compactie. Daarom wordt het volledige bodemarchief als bedreigd beschouwd. Aangezien er echter reeds heel wat bebouwing is geweest op het terrein vanaf het einde van de 19de eeuw of het begin van de 20ste eeuw, waaronder minstens twee onderkelderde bouwvolumes, is het bodemarchief vermoedelijk reeds sterk aangetast.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het onderzoeksgebied heeft een relatief beperkte omvang. De vele veranderingen in het gebruik van het terrein tijdens de 20ste eeuw doen sterk vermoeden dat het onderzoeksgebied reeds ernstig verstoord is. De aanwijzingen hiervoor die blijken uit het bureauonderzoek zijn voldoende om een afweging te kunnen maken van de noodzaak aan verder vooronderzoek. Landschappelijk booronderzoek en proefsleuvenonderzoek zouden ingezet kunnen worden om de verstoring verder aan te tonen, maar de kosten van dit bijkomend vooronderzoek wegen niet op tegen kenniswinst ten opzichte van de reeds beschikbare kennis uit het bureauonderzoek.

Daarom wordt het potentieel op kennisvermeerdering laag ingeschat. Indien archeologische sporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied wordt verwacht dat ze verstoord zijn door de

bodemingrepen die plaatsgevonden hebben op het terrein, zoals blijkt uit het bureauonderzoek. Van eventuele sporen die toch bewaard gebleven zijn, wordt verwacht dat hun samenhang ernstig aangetast of verdwenen is, waardoor hun kennispotentieel beperkt is en ze moeilijker te interpreteren zijn. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

2.4.6 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Het onderzoeksgebied is gesitueerd op de noordelijke flank van een heuvel in het interfluvium van de molenbeek van Melle en Wetteren. De archeologische waarden in de omgeving zijn vooral te plaatsen in de middeleeuwen of later. Op basis van zijn landschappelijke ligging, gekende archeologische waarden en toponymie kan aan het terrein een eerder hoog archeologisch potentieel worden toegeschreven.

Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied is de Molen van Kwadrecht gelegen die minstens teruggaat tot de vroege 18de eeuw. Van een kaart uit het begin van de 18de eeuw kan afgeleid worden dat er een (voet)weg over het terrein liep naar de molen. Cartografische bronnen maken duidelijk dat het terrein zeker vanaf de 18de eeuw en tot het einde van de 19de of het begin van de 20ste eeuw onbebouwd bleef. In de loop van de 20ste eeuw zijn er heel wat wijzigingen aan de bebouwing geweest en is het terrein voor een groot deel volgebouwd. Deze bebouwing lijkt het bodemarchief reeds sterk aangetast te hebben. Verder archeologisch vooronderzoek heeft een te laag potentieel op kennisvermeerdering, waardoor geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht worden.

2.4.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek

Het onderzoeksgebied bevindt zich niet ver van een molen, maar lijkt lang in gebruik geweest als akkerland en lang onbebouwd geweest. In de loop van de 20ste eeuw hebben heel wat wijzigingen plaatsgevonden in de bebouwing op het terrein. Recent werd de aanwezige bebouwing gesloopt. Twee kelders op het terrein werden ook gesloopt. Dit alles wijst er op dat reeds zeer veel bodemingrepen op het terrein plaatsgevonden hebben, die hoogstwaarschijnlijk de bodem verstoord hebben.

3 Bibliografie

3.1 Publicaties

Vermeire, S./G. De Moor/R. Adams, 1999: *Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (22) Gent (1/50.000)*, Brussel.

3.2 Websites

Bunkergordel Bruggenhoofd Gent (2016)
<http://www.bunkergordel.be>

CadGis (2016)
http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

Cartesius (2016)
<http://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2016)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2016)
<http://dov.vlaanderen.be>

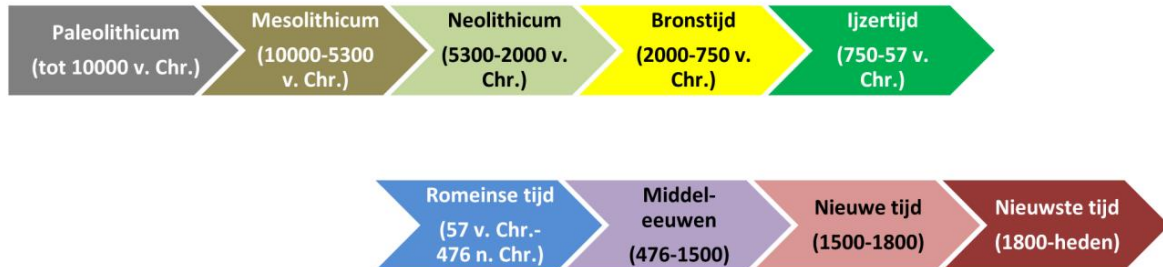
Geoportaal Onroerend Erfgoed (2016)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2016)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2016)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

4 Bijlagen

4.1 Archeologische periodes

4.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2016J235

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/10/2016
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/10/2016
3	Overzichtskaart	Verstoorde zones	1:1	Digitaal	14/10/2016
4	Bouwplan	Gesloopte bebouwing	1:1	Digitaal	25/10/2016
5	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	25/10/2016
6	Bouwplan	Doorsnedes	1:1	Digitaal	25/10/2016
7	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/10/2016
8	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	14/10/2016
9	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	14/10/2016
10	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/10/2016
11	Quartairegeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/10/2016
12	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/10/2016
13	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	14/10/2016
14	Historische kaart	Nieuwe weg van Gent naar Oordegem	1:1	Digitaal	20/10/2016
15	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	14/10/2016
16	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	14/10/2016
17	Historische kaart	Popp kaart	1:1	Digitaal	20/10/2016
18	Topografische kaart	1910	1:1	Digitaal	20/10/2016
19	Topografische kaart	1937	1:1	Digitaal	20/10/2016
20	Overzichtskaart	Bunkers	1:1	Digitaal	20/10/2016
21	Topografische kaart	1966	1:1	Digitaal	20/10/2016
22	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	14/10/2016
23	Syntheseplan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	14/10/2016

4.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2016J235

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	14/10/2016
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	14/10/2016
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 2000-2003		